

A TANÁRKÉPZÉS HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEMEN

Konferencia előadás

Előadó: Dr. Pálvölgyi Ferenc

A kutatócsoport tagjai:

Dr. Gloviczki Zoltán, Nábrádiné Dr. Jurasek Ibolya, Dr. Pálvölgyi Ferenc,
Dr. Szőke-Milinte Enikő

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet a TÁMOP 4.1.2.B. 2-13/1-2013-0007 „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” c. pályázat keretében azzal a feladattal bízta meg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem e célra alakult kutatócsoportját, hogy a Nemzeti Alaptanterv I.1.1. fejezetében található *Fejlesztési területek – nevelési célok* közül „A családi életre nevelés” feladataira történő felkészítés témakörét vizsgálja a pedagógusképzés átalakításának fényében. Ez a felkérés eleve két feladatot jelentett: egyrészt *komplex elemző tanulmányt* kellett készítenünk Egyetemünk eddigi tanárképzési gyakorlatára vonatkozóan. Másrészt olyan *modellajánlást* kellett kidolgoznunk, amely a saját tanárképzési programunk jövőbeli fejlesztési lehetőségeit írja le. A felkérést igen megtisztelőnek és hasznosnak tartjuk, hiszen a pedagógusképzés folyamatos fejlesztését magunk is fontos stratégiai feladatként értékeljük.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem az ország egyik legrégebbi egyeteme, amely közvetlenül jogfolytonos a Pázmány Péter által Nagyszombatban alapított jezsuita Egyetemmel. Oktatóink közül sokan maguk is hallgatói voltak az 1635 óta folyamatosan működő Hittudományi Karnak, vagy más úton ismerték meg az alapító esztergomi érsek szellemiségét, így a hajdani egyetemi ethosz a mai Pázmányon is komoly és megőrzendő hagyományként él tovább. Módszertani szempontból ez a tradíció erősen tekintélyelvű

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
1143 Budapest, Szobránc u. 6-8.
www.ofi.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

oktatást képvisel. Ugyanakkor a Pázmány modern egyetem is, ahol megvalósítják II. János Pál pápa apostoli rendelkezését: „...a katolikus egyetem a kutatás helye, ahol a tudósok a valóságot vizsgálják tudományáguknak megfelelő módszerekkel, és így hozzájárulnak az emberi tudás tárházához...” (Ex corde Ecclesiae, 1990.08.15, p 15). Ebből következően a Pázmány Péter Katolikus Egyetem nyitott minden mai tudományos szemlélet felé, így a legmodernebb pedagógiai módszerek irányában is.

A családi életre nevelés feladata összefügg az Egyház alapküldetésével. Az Egyház társadalmi tanításából következik, hogy a család a társadalmi élet alapvető közössége, maga a természetes társadalom, amelyben a férfi és a nő önmaga ajándékozására hivatott a szeretetben és az élet továbbadásában. A családi kapcsolatok tekintélye, stabilitása és élete lényegében a szabadság, a biztonság és a testvériség alapját képezi a társadalomban. A család az a közösség, amelyben az ember gyermekkorától kezdve megtanulhatja az erkölcsi alapértékeket és a szabadság helyes használatát. Ezért Egyetemünkön a családi életre nevelés nemcsak pedagógiai feladat, hanem keresztény küldetés is.

Komplex elemző tanulmányunkban azt vizsgáltuk, hogy a családi életre nevelés terén mennyire tudunk megfelelni az Egyház és a társadalom igényeinek, elsősorban a Nat által megfogalmazott horizontális tartalmak és a saját fejlesztési folyamataink tükrében. A Vitéz János Tanárképző Központ több helyszínen folytat óvodapedagógus-, tanító- és tanárképzést. Ez utóbbi – az országos folyamatokhoz illeszkedve – kivezetés alatt álló kétciklusú, valamint felmenő rendszerben kiépülő osztatlan képzést jelent. A kutatás folyamán tíz évre visszamenőleg elemeztük a képzések dokumentumait, továbbá az emlékezetben megőrződött információk feltárása on-line kérdőíveket alkalmaztunk és oktatókkal/hallgatókkal interjúkat készítettünk. A kérdőíveket aktív hallgatóink jelentős része töltötte ki, az oktatók mintegy felével vettünk fel tematikus beszélgetést, valamint további egyéni és csoportos interjúkat is készültünk jelenlegi és volt hallgatóinkkal.

„A családi életre nevelés” pedagógiai feladataira irányuló képzés intézményi vizsgálatából kitűnt, hogy a tematikákban főképpen az egyházi inspirációk mentén van jelen a családdal összefüggő kéréskör. Ennek az lehet az oka, hogy a tanárképzést tartalmilag szabályozó miniszteri rendeletek, valamint az egyes tanár szakok képzési és kimeneti követelményei nem tekintik releváns problémának a családot és a családi életre nevelést. Egyes szakos leírások – pl.

etikatanár, romológiatanár, egészségfejlesztő tanár stb. – néha utalnak erre, de a családi életre nevelés konkrét tematikája kizárólag a technika-, életvitel- és gyakorlattanár esetében jelenik meg. Megjegyezzük, hogy Egyetemünkön csak az erkölcsstan-etika irányú képzés van jelen. Örvendetes fejleménynek értékeljük, hogy az új Nemzeti alaptanterv fejlesztési területei és nevelési céljai között alapvetően, egyéb helyeken pedig hangsúlyozottan foglalkozik a családdal és a családi élettel. Mivel a Nat családi neveléssel kapcsolatos szemlélete a tanárképzésben még nincs kellő mértékben jelen, ezért e tényező a további fejlesztési terveinket is komolyan motiválta.

Kutatási eredményeink szerint a tanegységek szinte mindegyikében szerepel a családi életre nevelés igen szerteágazó területének valamely összetevője, bár a legtöbb esetben csak indirekt módon. Az alapozó törzstárgyak közül a leghangsúlyosabban a pszichológia tárgykörében van jelen a kérdés, amely a gyermeki személyiség optimális fejlődésének feltételeként azonosítja a család egészséges, jó működését. A pedagógiai alapozó tárgyak hasonló módon támogatják a felkészítést, s itt feltétlenül kiemelendő, hogy többnyire ezekben van lehetőség az Egyház családszemléletének és szociális tanításának közvetítésére. A hallgatói válaszok alapján viszont az látható, hogy e tárgyak kevéssé befolyásolták a hallgatók párkapcsolati mintáit és a család szerepéről kialakított véleményét. A többnyire elméleti ismeret formájában megjelenő tananyag és a társadalmi tapasztalatok között egy széles szakadék húzódik, amit csak az eleve jó családmintákkal rendelkező hallgatók tudnak eredményesen áthidalni. Sokkal jobb hallgatói és oktatói véleményeket kaptunk a képzésünk gyakorlati tárgyaira vonatkozóan. A kiscsoportos foglalkozásokon nyílik leginkább – sajnos nem túl gyakori – alkalom a családi életet érintő érzékeny és intim témák mélyebb tanári és hallgatói reflexióira. A hallgatók részéről elsősorban az önismereti igény miatt jelentkezik a családi problémák iránti nyitottság és érdeklődés, hiszen őket magukat is a párválasztás és az elköteleződés témaköre foglalkoztatja. E szempontból nem meglepő, hogy a hallgatók a családi életre nevelés terén a *személyes életpéldát*, a *beszélgetést* és a *saját élményt* tartják a leghatékonyabb módszereknek. Nagyon fontos, hogy a hallgatók maguk is meggyőződhetnek a kiegyensúlyozott családmódel fontosságáról, mert csak így tudják azt hitelesen képviselni az iskolai fejlesztőmunkában. A hallgatói és oktatói válaszok rávilágítottak továbbá két igen fontos tényezőre is. Egyrészt észre kell vennünk, hogy a hallgatóknál nagy igény mutatkozik a fejlesztési folyamatokban való aktív részvételre, ami leginkább a kooperatív hallgatói munka és

gyakorlati tevékenység formájában nyilvánul meg. Másrészt ki kell emelnünk a formális képzésen túlmenő tapasztalatszerzés fontosságát. Olyan tanterven kívüli tevékenységekre utalunk, mint például a hallgatók által kezdeményezett szakkollégiumi előadások a „szexualitás és férfi/női” szerep témában, vagy a Hallgatói Önkormányzat által szervezett párkapcsolati tréningek.

Összefoglalva a régebbi és jelenlegi képzésünkkel kapcsolatos kutatási eredményeinket elmondhatjuk, hogy tanegységeinkben a folyamatos fejlesztés eredményeképpen a legtöbb esetben jelen van a család és a családi életre nevelés valamely aspektusa. Az elméleti előadások képviselik a Pázmányos ethosz tradícióit, ahol a családdal kapcsolatos egyházi tanítás is megjelenik. A gyakorlati tárgyak pedig a személyes tapasztalatok feldolgozására adnak bizonyos mértékig lehetőséget. Jövőbeli fontos fejlesztési célként jelöljük ki az elméleti és gyakorlati tanegységek egymáshoz való tartalmi és szemléletbeli közelítését, valamint a hallgatói együttműködést jobban preferáló, kifejezetten tevékenység alapú módszerek gyakoribb alkalmazását. A családi életre nevelés tekintetében pedig – a Nat irányelveivel összhangban – a lehetőségekhez képest toleráns, ugyanakkor a család valamennyi tagjának harmonikus fejlődését szem előtt tartó pedagógiai koncepció képviselőjére kell törekednünk.

Második feladatunk a jövőbeli intézményi fejlesztéseinkre vonatkozó modellajánlás kidolgozása volt. Mivel az Egyetemünk nemcsak a magyar felsőoktatás világának résztvevője és alakítója, hanem az Európai Felsőoktatási Térség intézményeinek egyike is, a fejlesztőmunkában nem hagyhattuk figyelmen kívül az európai felsőoktatás egészében zajló fejlődési folyamatokat és a képzési struktúrák változása tekintetében kialakult főbb trendeket. A legfontosabb változások egyike a *kompetenciával* és a *tanulási eredményekkel* (Learning Outcomes, LeO) kapcsolatos európai fejlesztések megjelenése. Ez utóbbi szemlélet a tanulási eredményeket általában *tudások, képességek és attitűdök* formájában írja le. A LeO logikája szerint működő felsőoktatásban a hallgató aktív irányítója saját tanulási folyamatainak, amelyben a tanár már nem a tudás elsődleges forrása, sokkal inkább a tanulás támogatója. Ez a szerepkör viszont több lehetőséget ad az oktatóknak arra, hogy a hallgató tevékenységének kompetenciafejlesztő elemeire is oda tudjon figyelni. Tisztában vagyunk a LeO számos egyéb hasznával is, ami például a munka világával való közvetlen kapcsolat, az európai szintű mobilitás és validáció, az informális és nonformális tudás elismerése, valamint az átláthatóság és az önértékelés területén

nyilvánul meg. Mivel a LeO alkalmazásának várható eredménye összecseng a tanárképzésünk további fejlesztésével kapcsolatban megfogalmazott céljainkkal, ezért munkacsoportunk támogatja a tanulási eredményekkel kapcsolatos intézményi fejlesztőmunkát.

A másik fontos fejlesztés az *Európai Képesítési Keretrendszer* (EKKR) kialakítása. Ez a kezdeményezés szorosan összefügg az egész életen át tartó tanulás gondolatával és azzal az előbb említett európai oktatási innovációval, amelynek sodrában a kompetencia-szemlélet és a tanulási eredményekről szóló kimenet-orientált oktatásszervezés egyre meghatározóbbá válik. Ezekkel a tényezőkkel akkor is számolnunk kell, ha most csak arról van szó, hogy a családi életre neveléssel kapcsolatban fogalmazzunk meg oktatásfejlesztési elképzeléseket. Így a tanárképzéssel kapcsolatos apró innovációinkat is érdemes beillesztenünk abba a politikai/szakmai közegbe, ami most Európában az oktatás területén kialakulóban van. Ennek megvalósítása annál is inkább égető, mert Magyarország 2011-ben kötelezettséget vállalt az *EKKR* hazai implementációjára. Kormányhatározat kötelez minket arra, hogy a többi európai országgal együtt részt vegyünk abban a közös társadalmi-gazdasági fejlesztési folyamatban, amelynek az oktatás megújítása is része. Így tehát nem kétséges, hogy a családi életre neveléssel összefüggő egyetemi innovációinkat a *Magyar Képesítési Keretrendszer* (MKKR), az egész életen át tartó tanulás, a kompetencia-felfogás és a tanulási eredményekben (LeO) való gondolkodás paradigmatis hattere előtt kell megvalósítanunk.

A családi életre nevelés feladataival kapcsolatos képzési innováció lehetőségeit több külföldi és hazai példa tanulmányozásával mértük fel. Érdekesnek tartottuk az USA Utah állambeli Weber Egyetemének családi életre felkészítő tanárképzési programját, valamint a budapesti Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családeológiai Intézetének eredményeit. Saját hagyományainkat megőrizve és természetesen az újabb koncepciókból is merítve építettük ki saját fejlesztési elképzeléseinket. A modellajánlásból az alábbi javaslatokat emeljük ki:

- *Át kell térnünk a tanárközpontú szemléletről a hallgatóközpontúra, így többet kell foglalkoznunk a hallgatóban zajló autonóm tanulási-megismerési folyamatokkal. E kompetencia-alapú támogató*

tevékenység összekapcsolható a céltételezés és ezzel együtt az értékelés LeO típusú megközelítésével.

- *A családi életre nevelés feladatkörének képzési céljait és a társadalom igényeit össze kell hangolnunk.* Ennek kapcsán „aktív igék” formájában megfogalmazott célokat helyezünk el a különböző tanegységekben.
- *Az oktatási folyamat-elképzeléseket a nyílt oktatás lehetőségeire kell építenünk.* Erre a célra olyan cselekvés és önfejlődés alapú aktív didaktikát fogunk alkalmazni, amely komplexen kezeli a fejlesztési folyamatot.
- *Az oktatási stratégiákban tágabb teret szánunk a kommunikatív és a kooperatív jellegű módszereknek,* amik közül előnyben részesítjük a csoportmunkát és a projektet.

Összefoglalva a családi életre neveléssel kapcsolatos modellajánlásunkat és módszertani javaslatainkat hangsúlyozzuk, hogy a tanulmányunkban foglalt irányelvek, illetve ezek nyomán kialakuló egyetemi szintű oktatásszervezési stratégiák megvalósulása várhatóan egy lassú fejlődési folyamat eredményeképpen jöhet majd létre. Tudjuk, hogy modellajánlásunkat tovább kell konkretizálnunk és finomítanunk, amin lehetőségeink szerint tovább dolgozunk. Fontos eredménynek könyvelhetnénk el, ha a tanulmányunkban megfogalmazott felsőoktatási szemléletet mielőbb sikerülne a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen általánossá tenni. Erre nagy esélyünk van, hiszen az Európai Felsőoktatási Térséghez kapcsolódó fejlesztéseket az évtized végéig valóra kell váltani.

